

Sz cs Géza

RASZPUTYIN KÜLDETÉSE*

Történik 1914 júliusának második felében és augusztus elején.

F bb szerepl k:

G. J. Raszputyin, 45 éves

II. Miklós, minden oroszok cárja, 46 éves

V. György angol király, 49 éves

II. Vilmos, Németország császára, 55 éves

I. Ferenc József, Ausztria császára és Magyarország királya, 84 éves

Mellékszereplők:

Sztyopa, 25 éves

Madám, 60 éves

Loulou, 16-17 éves

Gavrilo Princip, 20 éves

Inas a Clemenceau házban

Pincér egy párizsi kávéházban

Marcel Proust

Raszputyinról.

E darabban nem annyira a kalandor szólal meg, inkább a sokat szenvedett, a halálból csak nemrégén megmenekült, őszinte megrendüléssel keresztülment lélek. Végtagjait időnként furcsán, mintegy kifacsarva tartja, olykor a lábát is állandóan ide-oda húzogattja a földön, kb. mintha „vasalna” velük.

II. Miklós és V. György zavarbaejtően hasonlítanak, annyira, hogy akár ugyanaz a színész is játszhatná őket. A cár persze csehovibb karakter, a király kifinomultan cinikusabb, spleenesebb személyiség.

II. Vilmosról nehezen dönthető el, hogy tisztában van-e azzal, hogy olyan, mintha ön-maga torzképe vagy pojacája volna – ami egyfajta támponttal szolgálna arra nézve, hogy mi mozgatja, esetleg valamiféle kisebbségi érzés vagy jelentéktelenségi komplexálltság – avagy valóban, egy-az- egyben ilyen, amilyen.

** A svédok szerencséje, hogy nem tapasztalták meg a háború borzalmait. Jó két évszázada Svédország földjén nem dúltak harcok. Sz cs Géza rendkívül id szer színjátéka, amely a két világháború z rzaváros történetébe is betekintést nyújthat számukra, hiánypótló olvasmány és valóságos színházi élmény lehet ségével kecsegtet. Az Ághegy m helyében készült kötet (Hommages Tomas Tranströmer) és Moritz László intéz nk gondozásával elkészült fordítás (Karinthy Márton: Ördögörösö Utazás Karinthyábaö Djavulkrampö Resa i Karinthyland) sikere reménykedésre jogosítja a szerkeszt t arra, hogy Sz cs Géza darabjának közlésével újabb közös munkára buzdítsa alkotó közösségünket. Jelentkezésüket várjuk a szerkeszt ségben.*

I.

Raszputyin és Miklós cár.

A palotakertben. Miklós a virágokkal bíbel dik, kezében nagy kertészolló. Virágok, kertészellékek. Id nként a kis trónörökös meg néhány gyermek hercegn cske szalad át a színen, avagy a bokrok közt bújócskázna.

R. ...ez fontosabb mindennél, amiről valaha is szót ejtettünk.

M. Hallgatlak, Raszputyin. Miről van szó?

R. A háborúról, Felség.

M. Azt ugye nem mondod, hogy ez új téma kettőnk közt?

R. Nem mondom, Felség.

M. Nem mondod, hogy még soha nem beszéltünk erről a kérdésről?

R. Nem.

M. Hogy még soha nem akartál rábeszélni a megalkuvó békére a helytállással szemben, rábeszélni engem barátaink cserbenhagyására, rábeszélni arra, hogy tagadjam meg a szövetségi hűség és becsület parancsát, rábeszélni arra, hogy...

R. Felség, ma éjszaka egy arkangyal megmutatta nekem, hogy mi fog történni a következő száz évben, ha elindul ez a háború.

M. Mi fog történni, kivel?

(Egy kislány szalad át, beletaposva a virágágyásba)

M. Anasztázia, ne!

R. Hogy mi fog történni az angolokkal, a franciákkal, az osztrákokkal, a magyarokkal, mindenkivel, mivelünk, ezt adatott meglátnom az éjszaka. Meg hogy mi történik az olaszokkal, a törökökkel, a németekkel...

M. A németekkel! Na mondd már hamar, mi történik velük!?

R. Elveszítik a háborút...

M. Hehe. Ez jó, ez nagyon jó. Úgy látom, érdemes volt az angyallal társalognod. És Willy? Willyre milyen sors vár?

R. Vilmos császár öfelségét megfosztják trónjától, száműzetésben fog meghalni, a Hohenzollern dinasztíának befellegzik, legalábbis egy évszázadra.

M. Befellegzik, hehe, ez jó, ez nagyon jó. (Ollóját csattogtatva) És a vén hülyére, rá milyen sors vár?

R. Öfelségére I. Ferenc Józsefre, aki Ausztria császára és Magyarország apostoli királya, őrá méltóztatik gondolni?

M. Rá persze, Ferenc Jóskára.

R. Nem éri meg a háború végét, csak az első két évet...

M. ELSŐ KÉT ÉVET?

R. ...de jobb is lesz neki így, mert nem kell látnia, ahogy birodalma összeomlik és dinasztíája trónfosztottá válik...

M. Mondom, hogy nem hülye az arkangyalod. (Egy öntözőkannából locsol) És az angolok?

R. A háborút megnyerik, sőt a következőt is, de nem túl sok gyarmatuk marad, úgy is fogalmazhatnék: egytől egyig elveszítik őket. Száz év múlva pedig Londonban, ha jól láttam, több színes bőrű lesz, mint született angol...

M. Figyelj ide Raszputyin, jó híreket hoztál nekünk, jól tetted, hogy felkerestél. Most távozhatsz.

R. Oroszország és a Romanovok sorsa nem érdekli Felségedet?

M. Nem.

R. Hogyhogy?

M. Hiszen az csak a legjobban alakulhat.

R. A legjobban?

M. Ha a legbölcsebb döntéseket hozzuk, csak a legjobban alakulhat minden.

R. Hát...

M. VAGY NEM ??!

R. Vannak helyzetek, Nyikolaj Alekszandrics, amikor a legbölcsebb döntések is végzetes fordulatokhoz vezetnek az istenek akaratából.

M. Ez így van, Raszputyin. De mi nem fogunk harcolni az istenek akarata ellen. Nem tudunk és nem is akarunk. Értetted, Raszputyin? Most távozzál. A hadügyminiszterrel kell tárgyalnom. Viszontlátásra, Raszputyin.

R. De...

M. Nincs de.

R. Felség, még nem késő. Egy-két hetünk még van rá, hogy eltereljük, vagy megelőzzük a végzetet.

M. Okosabbnak gondoltalak, Raszputyin. A végzettel nem lehetséges kibabrálni, nem lehetséges őt becsapni, kijátszani, átverni. Megelőzni.

R. Elég volna egyetlen döntésen változtatni.

M. Nem másítom meg a döntéseimet.

R. Tudom, hogy miféle halál vár Felségedre...

M. Mind meghalunk egyszer. Nincs szükségem ennél több ismeretre.

R. És nem akarja tudni, hogy... Hogy a Jekaty... Hogy az Ipaty...

M. Nem, nem akarom tudni. Elég nekem, amennyit tudok.

R. (Pestiesen) Ezt nem hiszem el.

M. De a kedvéért, s hogy ne énrajtam múljon, azért küldök még Willynek egy utolsó táviratot, hogy térjen észhez...

R. Az jó lesz. De nem elég.

M. És még valamit, Raszputyin. Nehogy eszedbe jusson ilyen misztikus dolgokkal idegesíteni a feleségemet vagy a cárevicset.

R. Ami pedig őket illeti...

M. Egy szót se, Raszputyin. Isten veled.

Kuvikhang.

R. Isten velünk, Felség, minden oroszok cárja.

M. Ja, még valamit. Mondd csak, nem sejtetted, vajon miféle oknál fogva rajzolgat a feleségem mindenhova kis horogkereszteket?

R. A szvasztika nagyon régi szimbólum, amely...

M. Jó-jó, ezt tudom. De mi ütött a cárnéba... a cárnéba... a cárnéba? Miért fontos ez neki?

R. Nyikolaj Alekszandrics, ez maradjon a cárné titka. Ennek a jelnek amúgy ebben a most kezdődő évszázadban sötét és balvégzetű üzenete van. Például a né...

M. Jól van, Raszputyin, most menj Isten hírével.

II.

Raszputyin és az arkangyal.

(Az angyal egy tükörben jelenik meg Raszputyinnak)

R. Hogyne tudnám, mennybéli főméltóság, aki a jövőt megmutattad nekem, hogy az óra ketyeg. Igen. Persze, hogy ketyeg, azért óra. Hahh. Én tudom legjobban: lejárában az idő... az időazidőazidőazidő.

Jajistenem, látom úszkálni a sötét vizeken az Auróra cirkáló, hogy süllyedt volna el... Tudom, jár le az idő, amit azért kaptam tőled, hogy megváltoztassam az emberiség leg-sötétebb évszázadát, hogy egyenesbe hozzam a történelmet, hogy visszafordítsam a lejtőről ezt a vonatot... és már csak napokig mozdíthatok a váltón... már csak egy-két napig lehetséges másfelé igazítanom a váltót, más sínparók felé irányítanom a 20. század szerelvényeit, aztán megette a fene.

Időm elfogyóban, én tudom a legjobban.

De kérlek, adjál további még néhány napot nekem, kérlek, kérlek, kérlek. Néhány napot, egy-két napocskát, please, és százmillió ember fogja nevedet hálás imáiba foglalni, akiket megmentünk attól, amit a huszadik évszázad tartogat nekik, főleg az első fele.

Értem.

Fogalmuk sem lesz, mi az, amit megúsztak.

Hogyan is tudnák akkor megköszönni.

Mert csak az hálás, hogy megmenekült az atombombától, aki tudja, mi az, hogy atombomba meg azt is, hogy harmincegy év múlva pont az ő fejére fogják ledobni. Am Hirosima népe ma éjszaka még édesdeden alszik és álmában másik oldalára fordul át és a legkisebb sejtelve sincs róla, mi vár rá harmincegy év és két hét elteltével... Nem tudhatják, ez tény, nem tudják, nem tudhatják, hát hogyan is lehetnének hálásak...

Jó. Dehát még e tudatlanságukban is, már azért is, amit csak mi ketten tudunk: hogy hogyan menekültek meg a pusztulástól és szenvedésektől, kettőnknek köszönhetően...

Már csak emiatt is, hiszen ilyen értelemben: amikor mozdulnak, mi öleljük egymást...

Nos hát, emiatt már maga a béke is nem egyéb, mint állandó, bár bonyolult köszönetmondás Neked, Nektek. Minden egyes halálra ítéltnek minden szerelmes pillanata és minden utódaik, olyan ez együtt, mint egy kollektív hálahimnusz az életért mint ajándékért, még ha nincs is tudomásuk róla... mindenki részéről, akit Gavriilo Princip halálra ítélt, s aki most általam kegyelmet kaphat Tőled. Nem így van?

Igen, hálaének, milliók együttes hálaéneke, ha öntudatlan is, amellyel ezek a milliók pusztá létükkel, pusztá megmaradásukkal az Urat dicsérik és vele együtt ilyen hatalmasságait, amilyen Te magad vagy, Fényességes Arkangyal...

Még két hét? két hetet mondtál, ennyivel több időt kapok hát tőled, hogy nagyobb dicsőségedre megváltsak százmillió embert a pusztulástól... a lövészároktól, szögesdróttól, a börtöntől, a spanyolnáthától, az éhhaláltól, a mustárgáztól és a gázkamrától, a szuronyoktól és az atombombától...

(Inkább már csak magának, félhangosan) Mondjuk azért Auschwitzban helyes volna egy hálaadó emlékművet emelniük... Úgy értem, az izraelitáknak. Azért, hogy ez az Auschwitz név mégsem egy rettentő csengésű helynévvé lesz... Hogy mégse az legyen... hogy mégse ne az lett légyen... hanem egy békés kis falu neve maradhatott... maradjon... maradjon vala? maradt vala légyen? egy ismeretlen, senki által számon nem tartott falucskaé, amilyen annyi tíz meg tízezer van... ilyen maradjon, nem pedig az iszonyaté... meg is mondom ezt a Herzl Tivadarnak, szólok neki... kezdjek gyűjteni rá az adományokat...

III.

Raszputyin és Vilmos császár.

Késő este a császári palotában. A helyiség valamiféle keveréke a dolgozószobának és tornateremnek, mai fogalmak szerint konditeremnek: íróasztal, súlyzók, bordásfal, gyűrűk, bak, vívókardok, boksztársák, szobabicikli (illetve szoba-velocipéd) stb. Vilmos időnként, beszéd közben, szorgalmasan gyakorolgat ezeken a kellékeken, edzésszerűen, olykor vendégét is invitálva.

V. ...azt mondd, Raszputyin, hogy nem a cár küldött hozzám?

R. Nem, Felség. A cárnál nagyobb úr szavára jöttem Felségedhez.

V. A cárnál nagyobb úr?

R. Igen, Felség. Mennyei nagyhatalmak szavára s a végzet elhárítására indultam útnak.

Még van (zsebóráját nézi) százhatvannyolc és fél óránk rá, hogy kifogjunk a végzetem.

V. Kevés időnk van, Raszputyin. Éppen indulót komponálok.

R. Indulót?

V. Igen, győzelmi indulót.

R. Nohát, arra nem lesz szüksége.

V. Hogyan? Kissé nagyot hallok. Határozottság! Határozottság! Hol is tartottunk? Igen.

Katonáink erre az indulóra fognak bemaszírozni Párizsba, Belgrádba, Londonba és, sajnálom, Szentpétervárra. Meg Moszkvába. Erő! erő! Figyelj csak! Papampapamm,

pamm, papamm... Értesz a zenéhez?

R. Nem sokat.

V. Kár. (Csend) Miért is jöttél?

R. Hogy lebeszéljem Felségedet a háborúról...

V. Nem mondd... Hej, ez a ravasz Niky, ráismerek... Megszeppent egy kicsit, naná... egy kicsikét begazolt, ugye hogy visszahőkölt, mert most már látja, hogy kivel van dolga, nem igaz? Beszartunk egy kicsit, ugye hogy ugye... S most ideküldi hozzám első számú bizalmasát. Hogy lebeszéljen a háborúról. A háborúról és a győzelemről. Engem. Ügyes, nem mondom. Ez igen. Ügy-gyes, ügyeees...

R. Felség, egyébről van szó ezúttal.

V. Akarsz súlyozni?

R. Köszönöm, most nem.

V. Persze, ha teljesíti a feltételeket, amelyeket nem más: én fogok megszabni... Uccu neki, rajtam ne múljon. Akkor igen, akkor ne legyen háború. De nem akármilyen feltéte-

lekről van ám szó. Akarod hallani őket? Vagy inkább bízom a nagykövetünkre? Ezt te dönts el.

R. Felség, birodalmát nagy veszély fenyegeti. Minden alattvalójára mérhetetlen szenvedést zúdít, ha ezt a háborút elkezdik. Mellesleg ugyanez igaz az orosz birodalomra is.

V. Azt meghiszem, abban biztos vagyok. Páncélos ököl, az vagyok. Ősz elejére Szent-péterváron leszünk, ősz végére Moszkvában. Pramm papamm, pramm, pramm.

R. A háború több mint négy évig fog tartani...

V. Hahaha. Négy évig. Ez jó.

R. ...és nem is az a baj, hogy Németország elveszti. Ez a kisebbik baj lesz számára. De az új német birodalom új vezetője...

V. Mit hallok? A picsába. Ki lenne az? Raszputyin, mondd meg igaz lelkedre rögtön, melyik család tör alattomosan és gonoszul a koronámra? Ez nem is lehet igaz.

(Vívódva) Persze hogy nem. De ha mégis volna ilyen aljas becsvágy német földön... A bajor királyi házról volna szó?

R. Nem, a háború végén kitört lázadások miatt a Wittelsbachoknak is menekülniük kell.

V. Hova?

R. Hova, hát Magyarországra.

V. Hehe... Akkor lehet, hogy a hannoveriek? vagy melyik választófejedelem forral ilyesmit a fejében? talán a hesseni?

R. Az új népvezér homályos származású lesz és alacsony sorból emelkedik magasra, hogy onnan bukva nagyot, megsemmisüljön...

V. Na ugye mondom...

R. ...Németország üszkös romjai alatt, melyek betemetik majd ördögi alakját.

V. Hallod, ne vizionálj nekem itt ennyi rémséget, basszus. Nem vagyok ijedős. Erő, erő. Pamm papamm, pramm papamm... Mire a falevelek lehullnak, győztes katonáim hazatérnek otthonukba.

R. Senki nem tér sehova, legfőképp győztesen haza nem. Felséged lemond...

V. HOGY ÉÉN?! RASZPUTYIN, TE MEGŐRÜLTÉL?

R. ...mert az elveszített első világháború...

V. Első?

R. Első.

V. Azt kell mondanom, módfelett idegesítőnek tartom ezt a mértéket nem ismerő, gyalázatos, vénasszonyos huhogásodat.

R. Nem huhogok. Csak arról beszélek, ami meg fog történni. Ha elkezdődik a háború. Akkor. És még nem is beszélünk Kelet-Németországról...

V. Kelet-Németországról?

R. Igen, a Német Demokratikus Köztársaságról, magyarul NDK-ról vagy Kelet-Defáról.

V. Raszputyin, mi volt eddig életed legkellemetlenebb emléke?

R. Miért kérdi Felséged?

V. Mert attól tartok, ma egy még kellemetlenebb esemény vár rád, pillanatokon belül méghozzá.

R. Tudja Felséged, ha ezt komolyan kérdi tőlem...

V. Persze hogy komolyan. Na?

R. (Elgondolkodva) Volt nekem egy szívbeli jó cimborám, a Sztyopa.

V. Értem. A Sztyopa.

R. Uszty-Kamenogorszkból való fiú volt, kissé darabos, tudja Felséged, mi ott Tobolszkban némileg lenézzük az uszty-kamenogorszkiakat... nyilván Felséged is ugya-
nígy van ezzel... nem?

V. De.

R. Viszont ez a fiú amúgy derék legény volt.

V. A Sztyopa.

R. Sokáig udvarolt a mátkájának, már kezdett is kellemetlen lenni, hogy az esküvőt egy-
re csak halogatja... Az apa, Prohor Fokics nyugalmazott tábornok földbirtokos volt Perm
kormányzásában, ha tudja Felséged, merre van Perm...

V. Folytasd.

R. Szóval kitűzik az esküvő napját, sok száz verszta távolságból érkeznek a vendégek.
Én is éppen arrafelé tartok a szánomon, amikor a szentdemeteri révnél kivel találkozom,
mint... Mít gondol Felséged, kivel?

V. Na kivel?

R. Nem mással, mint magával...

V. Magával a tábornokkal?

R. Nem.

V. Hanem?

R. Éppenséggel az én Sztyopa cimborámmal.

V. Miért?

R. Nohát éppen ez az... Nem találja ki Felséged?

V. Lehet, hogy kitaláltam, csak nem mondom meg.

R. Nohát, én nem találtam ki. Álmélkodtam, Sztyopa, te hogyhogy nyugatra, mikor min-
denki arra tefeléd igyekszik, keletnek... Hát hova tartasz, cimborá? Azt feleli, hogy el-
mondja, ha teljesítem egy kívánságát. Én bolond fejjel a kezébe csaptam. Becsszóra?

Becsszóra. Ittunk is rá egy áldomást.

V. Olyan... szibériai módra?

R. Úgy, úgy... Jut eszembe, hoztam ajándékba Felségednek egy üveg szibériai vodkát...
csak elfelejtettem átadni... ihol e...

V. Hohó, hát ez nagyon kedves... jófélének néz ki, Vodka a Bajkál tó mellől...

R. Igen, Barguzinból...

V. Ott tartottunk, hogy Sztyopával vedeltek kettesben, Perm kormányzásában egy fo-
gadóban...

R. Úgy, úgy. Közben tényleg elmeséli nekem Sztyopa a sötét kis titkát, hogy ő úgy dön-
tött, hogy mégsem veszi feleségül Zsenyácskát... Majdnem lefordultam a székről.

V. Meséld tovább.

R. Hát ember az ilyen?

V. És sajnálkozott és a bocsánatodat kérte, hogy vissza kell fordulnod ekkora hiába
megtett út után.

R. Rosszabb. Erről beszéltem.

V. Na és a kívánsága?

R. Ez az éppen. Ekkor állt elő a kívánságával.

V. Na?

III/a. Raszputyin és Sztjopa, húsz évvel korábban, felidézett jelenet. Helyszín: egy Uralon túli fogadó

Sztj. (bizalmasan) Grisa, itt csak te tudsz segíteni. Nagy bajban vagyok. Nagyon komoly a helyzet.

R. Mennyire van szükséged?

Sztj. Rendes vagy. De most, ezúttal nem kölcsönt kérek tőled.

R. Hanem mit?

Sztj. Hogy menj el szépen a lagziba, és mondd meg Zsenyácskának meg a tábornoknak, hogy elmarad az esküvő...

R. Ne szórakozz...

Sztj. Nem végleg, persze, de ma nem tudjuk megtartani... Valamikor máskor. Nohát erre a csekélyke szolgálatra kérlek, barátom...

R. Na ne csináld...

Sztj. ...csak annyit tennék még hozzá, hogy sietned kellene, ha jót akarsz nekik... jobb, ha korábban érkezel, mint ha későbben. Arra gondolok, ne nagyon éljék bele magukat egy túlzottan vidám menyegzői hangulatba...

Ismét a III. jelenetben vagyunk.

V. Szóval ez történt.

R. Hogy vigyem meg a hírt a családnak és a násznépnek, hogy mégsem lesz esküvő.

V. Nem irigyellek.

R. Hát miféle ember az ilyen?

V. Kezd érdekelni a történeted. Gondolom, megérkeztél az udvarházba...

R. ...és óriási revelációval fogadtak... életemben úgy meg nem éljeneztek, mint akkor azok a népek, hogy én vagyok a Sztjopa legjobb barátja. Ajnároztak, koccintottak velem, lapogatták a hátam, vicceket meséltek, csillogott a szemük, kapatosak, kipirultak és jókedvűek voltak...

V. És te?

R. Tátogtam és hápogtam.

V. De nem adtad át az üzenetet...?!

R. Dehogyanem, ha egyszer megígértem...

V. Na és mi lett a vége?

R. Az elmondhatatlan. Amikor kiderült, hogy miről van szó... Az le nem írható. Hát az... Ha valaha bárki el akart sülyedni a föld alá, hát ha valakinek valaha égett a pofáján a bőr, nahát az én voltam ott akkor. Hát... hát... hátborzongató volt.

V. Nem gondoltam volna, hogy ilyesmi esnek meg veled. Nem úgy nézel ki.

R. Pedig most megint ilyenféle helyzetben vagyok.

V. Most ki az, aki nem akar házasodni?

R. Megint rám bíztak egy üzenetet. Most ezt azzal, hogy vigyem el a hírt a világ hatalmasainak. Hogy annyi szenvedéstől és gyásztól volna lehetséges megmenteni az emberiséget, amennyit még nem gyászolt ember és nem szenvedett összesen, amióta létezik történelem. Így szól az üzenet ezúttal. De akiknek szól, nem örülnek neki. Másfajta hírre számítanak, ki-ki a maga külön örömhírecskéjét szeretné hallani a többiekért súlyos szerencsétlenségek várakozásában.

V. Milyen szenvedélyesen tudsz fogalmazni.

R. Felség, az Isten szerelmére kérem...

V. Miféle Isten... Halkan mondom, a népnek nem kell ezt tudnia, de Istennek már rég kámpec, kész, vége, passz, felfordult, kinyiffant, csütörtököt mondott, végelszámolásban van, feldobta a tappancsait. Már Nietzsche is megmondta.

R. (Kereszteket hányva) Jesszusom, én ezt nem hallottam... én ebből egy szót sem... Szentséges Szűzanya, bocsásd meg nekünk ezt az istenkáromlást... Ki az a Nicse?

V. Mindegy.

R. Felség, hát olyan fontos Németországnak Szerbia térdre kényszerítése?

V. Ne tréfálg. Mindenki tudja, hogy Szerbia abszolút mellékes szerepet játszik ebben a kérdésben, mármint a háborúban, amelybe belépünk.

R. Belépünk? Ez már eldőlt?

V. (Hallgat)

R. Felség, még van egy hetünk. Százhatvannyolc óránk.

Kuvikhang kintről.

V. Jó na, küldök még egy utolsó figyelmeztető táviratot Nikynek...

R. Az jó lesz. De nem elég.

V. Ami bennünket illet, mi valóban, tiszta szívünkéből és őszintén akarjuk a...

R. A békét?

V. ...őszintén és szívvel-lélekkel akarjuk a háborút. De ha mindenki mást sikerül meggyőznöd... ha mindenki más a békét választja: hogyan is tudnánk mi egyedül háborúzni? Ezen gondolkozz el s most menj utadra. Addig is mozgósítunk. Nikyt üdvözlöm.

IV.

Raszputyin szeretőt vásárol.

Helyszín: egy hajdan elegáns párizsi bordélyház.

R. Madame, én úgy gondoltam, hogy ezt a kis gyévuskát, ezt a virágszálat, ezt a harmatos rózsabimbót én megvásárolnám.

M. (Agyonfestett, monstrozus perszóna) Már észrevettem, hogy hajtasz rá. Most kaptuk... vagyishogy éppen most érkezett, olasz földről.

R. Mennyi?

M. Nem eladó.

R. Hogyne volna eladó, gyönyörű hölgyem, Madame galambocskám. Én még olyasmivel még nem még találkoztam a földön, ami ne lett volna eladó, kezicsókolom.

M. Ha már ennyire nyomulsz rá, akkorhát teszel ajánlatot is erre a párja nincs bimbóra, Grigorij Jefimovics? Erre a gyönyörű, hamvas, érintetlen kislányra?

R. Érintetlen kislányra?

L. Ez én vagyok?

M. (Megijed, hogy túllőtt a célon) Úgy is mondhatjuk... Persze közben nagyon rafinált, mindent tud, de csak elméletben... Nagyon tapasztalt, hogy úgy mondjam, virtuálisan. Miközben még szűzlány, gyakorlatilag.

L. Ez én vagyok, Madame?

R. Lámcsak, nicsakni, hoppá mi van itt? Hát nem egy zacskó igazi arany rubelecske? most már akkor rendben lesz így a vásár, galambocskám?

M. (Nem hisz a szemének. Értetlen kíváncsisággal:) S ez megéri neked, Grisa?

R. Ez nagyon vidám teremtés, ez a bimbócska, ez a kicsi piccola bimba, ez a Loulou.

Erre van most nekem a legnagyobb szükségem, tudja Madame, vidámságra és megintcsak vidámságra és (felzokog) vidámságra...

M. Azt olvastam minap az újságban, hogy valaki halálosan megsebesített téged. Örömmel látom, hogy ez nem igaz.

R. De, igaz.

L. Halálosan?

R. Halálosan.

L. Akkor te már nem is élsz?

R. Akkor, amikor az a hülye vatrantyú leszúrt a törével, mint valami sertést... akkor tényleg halálos sebet kaptam. Nem hiszitek, ugye? a kazanyi Szűzanyára mondom, halálos sebet.

L. Hát mifelénk akik halálos sebet kaptak, két hét múlva nem vásárolnak szeretőket maguknak, hanem a koporsóban fekszenek.

R. Akkor egy félóra én is elhagytam a földi életet, megváltam tőletek... De mit tesz az Úr kegyelme... Elküldte hozzám az angyalát...

L. Egy mennyszülöttet?

R. ...egy mennyszülött angyalt, aki megmutatván nekem a jövőt, rábízott egy fontos feladatot... Egy nagyon, nagyon, nagyon fontos feladatot... Hát így kaptam vissza, feltámadás útján az életet, tulajdonképpen már csak kölcsönben...

L. A következő merényletig?

R. Attól tartok, ebben még igazad is lehet. De remélem, addig még nem kevés pud sót fogunk megenni közösen.

L. Megenni?

R. Elnyalni.

L. És mi az a pud?

R. Az orosz dámák a pudoárokban nyalják a sót. Ezért ez a neve.

M. (Félig magában, félig Loulouhoz) Na hallod a vén kecskéjét?

R. Tessék? Igen, Madame?

M. Szóval Grigorijt egy angyal vezérelte hozzánk. Hallottad, Loulou? Aztán így becsüld meg magad Raszputyin úrnál. Addig is, egy kis etye-petye?

L. Egy kis hence-pence?

M. (Mézédesen) Egy kis hanky-panky?

L. Egy kis bunga-bunga?

(Az egyik tükör megtelik fénnel)

R. (Rettegve) Tudom, még hét nap... De miért én? Miért énhozzám vágtatok hozzám ezt a felelősséget éppen, miért én kínáltattam meg ezzel a keserű pohárral, miért az én fejemre száll minden koronás fő alkalmatlansága, tehetetlensége, paralizise, közönye és felelőtlenége... Miért, ezt szeretném tudni, miért?! Hallod?

V.

Raszputyin és V. György angol király.

Kastélybels . György nyomtatványokat, régi metszeteket, könyveket vizsgálgat, nagytóval, olykor a fény fele tartva nézegeti ket, id nként felhívja vendége figyelmét egy-egy részletre, teával is kínálgatja.

Gy. (Dúdol, a Boney M együttes Raszputyin c. számát, szöveg nélkül, csak lallázva)

R. Ha meg nem sértem Felsőgedet: mi ez a különös dallam, amit dúdolni méltóztatik?

Gy. Jé, tényleg. Fogalmam sincs. Csak úgy hirtelen eszembe jutott, mintha... mintha nem is tudom, honnan hallatszana át ide a fejembe, egy távoli helyről... Lá-lá, lalla-la... nagyon messziről, az Isten se tudja, honnan.

(Csönd.)

Gy. No és hogy érzi magát kis hazánkban?

R. Mit mondjak... (Ő is dúdol) A poor man in a rich man's world.

Gy. Járt már erre minálunk, Mr. Raszputyin?

R. Nem, Felsőg, most először járok Londonban.

Gy. És milyennek találja... az időjárásunkat?

R. Remeknek.

Gy. Ennek igazán örülök, Mr. Ruzspaty... Rupszaty... Rapszutyin. És... mi járatban itt a Themze partján, ha szabad kérdezni? Azt hallottam, valamilyen fontos üzenettel jött. Ön a cár bizalmasa, nemdebár?

R. Felsőged a kegyenc szót akarta használni.

Gy. Talán jól gondolja. Nos?

R. A háború miatt jöttem.

Gy. Hm.

R. Ami pillanatokon belül ki fog törni.

Gy. Nohát az még nem annyira biztos. A nagyhatalmak azon vannak, hogy elhárítsák ezt a veszedelmet a fejünk felől.

R. Igen?

Gy. Igen. Mind ezt mondják.

R. És vajon igazat mondanak?

Gy. Egyfajta politikai pettingelés zajlik most Európa-szerte, ha érti, mire gondolok. Egyelőre csak élvezik a háború gondolatát, de nem biztos, hogy ezt az élvezkedést, ezt az előjátékot, ezt a nassolgatást komolyabb tettek is követni fogják.

R. Ön akarja ezt a háborút, Felsőg, vagy nem akarja?

Gy. Milyen üzenetet hozott nekem, Mr...

R. Raszputyin, Grigorij Jefimovics.

Gy. Igen, Grigorij. Nos?

R. Azt az üzenetet hoztam, hogy ez a háború bestiális lesz és csak romlást fog hozni birodalmainkra.

Gy. Az önére s az enyéme?

R. Minden koronára Európában.

Gy. Azt hallottam, ön jövőbelátó.

R. Az vagyok.

Gy. Mestersége kegyenc és parafenomén.

R. Engedelmével.

Gy. És hány évre lát előre?

R. Most éppen száz esztendőre. Mindent megadatott látnom a következő száz évből, még a legapróbb részleteket is, kivéve a saját halálomat, ugyanis azt megtudniuk még a jósoknak is tilos, ezt az egyet.

Gy. Talán jól is van ez így, azt hiszem... De az enyémet látja?

R. Igen, Felség.

Gy. (Eltűnődik, hosszasan rágyújt, majd:) És mit lát ebben a káprázatában... száz év múlva köztársaság lesz Anglia?

R. Nem. Királyság marad, szimpatikus trónörökösökkel.

Gy. Alulmaradunk ebben a háborúban, amely épp kitörni készül?

R. Igen. Azazhogynem. És a következőben sem, amely még rettentőbb lesz.

Gy. Szóval megnyerjük a háborúkat.

R. De Anglia minden egyes gyarmatát elveszíti, egy sem marad meg neki.

Gy. Ez sajnos egy folyamat. Már több mint száz éve elkezdődött, amikor elvesztettük azt a hülye Amerikát. Mire számítsunk, ha nem voltunk képesek mőresre tanítani néhány rongyos telepest... hát így fellegzett be az ottani gyarmattartásunknak, mit szól ehhez? Nem is érdemlünk jobbat, ha ekkora balfácánok vagyunk... Igaz, Kanada megmaradt.

R. ...az írek is kiválnak, a skótok és welsziek is kifelé tartanak addigra, a volt gyarmatokról beözönlő népek mellett pedig az angolok lassan törpe kisebbséggé lesznek a szigetén, amelyet ezer éven keresztül senki nem volt képes meghódítani.

Gy. Ez nem jó. De mi köze mindennek ehhez a háborúhoz, amelyről most, 1914 júliusában beszélünk? Azt állítja, emiatt veszítjük el a gyarmatokat? Azt is állítja, hogy ha most elkerüljük a háborút, megmarad a brit világbirodalom?

R. Őszinte leszek. Nem tudom. Talán megmarad. Én csak azt tudom, mert két szememmel láttam, ezerszáz pixeles felbontásban...

Gy. Hogy mondta?

R. Á, ez csak valamilyen majdani menő technós szleng, nem érdekes. Arról van szó, hogy teljesen tisztán láttam, milyen mérhetetlen szenvedések várnak Felséged alattvalóira, s hogy Anglia millió meg millió katonáját fogja elveszíteni a harctereken, a semmiért. Nem fog nyerni vele semmit.

Gy. Azzal is mi nyerünk, ha a németek vesztenek. Gondolom, ha mi a győztes oldalon leszünk, ellenségeink a vesztesen.

R. Rettenetes dolgok várnak mindannyiunkra. A győztesekre és a vesztesekre is.

Gy. Ez nagyon brutál.

R. Az.

Gy. Mr. Raszputyin, mit szeretne tőlem? Vagy mit szeretne barátom és kuzinom, Miklós cár? Mit tehetnék önökért?

R. Akadályozza meg a háborút.

Gy. Ez Miklós cár kérése?

R. Igen.

Gy. Biztos?

R. Igen. Ez a kérése, mert ez az érdeke is.

Gy. És ezt ő tudja?

R. Mit?

Gy. Hogy ez a kérése. Meg az érdeke.

R. Igen. És most már Felsőged is tudja, hogy ez az érdeke. A birodalmának. Hogy ne legyen háború. Még van rá négy napunk.

Gy. S azt hiszi, én meg tudnék akadályozni egy kitörni készülő világháborút? Amelyet tömegek követelnek...

R. És tömegek elleneznek. Az uralkodók kötelessége éppen az, hogy ha a tömeg ostobaságot akar, ne engedje. Éppen ezért uralkodó, mi egyébért?

Gy. Kedves Raszputyin úr, attól tartok, nincs teljesen tisztában vele, hogy kivel beszél.

R. Azt gondoltam, Nagy-Britannia uralkodójával.

Gy. VIII. Henrik, igen! ő még élet-halál ura volt, s talán a történelemé is. De Angliában azóta sajnos történt egy s más, és itt mi már másféleképpen uralkodunk, mint mondjuk Oroszországban, ahol is ott a Néva partján igen tisztelt kedves kuzinom, Niky egészen más elvek szerint gyakorolhatja ezt a küldetést. Azt is mondhatnám, foglalkozást. Hal-lom, a népszámlálási úrlapon a foglalkozása rovatba azt írta be, hogy minden oroszok cárja.

R. Azt állítja Felsőged, hogy Felsőged akarata nem számít egy ilyen kérdésben, hogy mi fog történni Angliával? Hogy háború vagy nem háború?

Gy. Én is őszinte leszek. De számít, igenis számít... Csak nem a kívánatos mértékben, sajnos. Lord Kitchener tábornokot, őt kéne meggyőznie, háború és béke kérdésében az ő véleménye dönt, képzelje. Ide jutottunk. Sajnos, ilyen időket élünk... nem is hinné az ember.

R. Kitchener generálist, a vérszivattyú gépmesterét seregszállító hajójával együtt két éven belül seregestől leküldik a tenger bús fenekére...

Gy. Tényleg?

R. Igen. Oda süllyeszti le a búsba.

Gy. Késő, késő... Két év múlva, azt mondja? De ha beszél vele, ezt ne említse neki. Ha rám hallgat. Mert akkor csakazértis erőltetni fogja a háborút.

R. Miért?

Gy. Hogy nehogy úgy nézzen ki, mintha inába szállt volna a bátorsága. Tudja, ezek olyan sorsválasztási képletek, azt is mondhatnám, saját csapdák.

R. Kitcheneren kívül s a többi néhány harcias katonán kívül Angliában ki akarja ezt a háborút?

Gy. Említettük a tömegeket ugye... Meg hát a háborús biznisz, az azért nagyon nagy erő...

R. Néhány hadiszállítónak igen, de a katonák millióinak a lövészárookban azért nem olyan nagyon nagy biznisz...

Gy. Ezt elég cinikusan fogalmazta, de igaza van.

R. Megismétlem a kérdést: ki akarja ezt a háborút Angliában?

Gy. Hm.

R. Csak azért, mert volt szerencsém azokat a sorokat olvasni, amelyeket Felsőged külügyminisztere fog majd naplójába följegyezni...

Gy. Fog?

R. Igen, a jövő héten. Hogy féltő, hogy Európa fényei most hosszú időre ki fognak hunyni...

Gy. Igen?

R. Vagyishogy annak, ami Európa lényege volt, befellegzett.

Gy. S még miket fog írni a jó Harold?

R. Több mint tíz év múlva pedig azt méltóztatja majd följegyezni, hogy Anglia, maga sem tudja hogyan, egy öntudatlan és figyelmetlen pillanatában, beletévedt, beletámolygott ebbe a hülye háborúba.

Gy. Hihi. Ha sejtené a derék Harold, hogy még meg sem írta a naplóját, s én már tudom, mi lesz benne...

R. Például az, hogy Anglia sem akarta... illetve, nem akarja igazán ezt a háborút. Most sem, és később még kevésbé.

Gy. Nem, persze hogy nem. A franciák, ők erőltetik. Motiváltak, be akarnak fűteni a németeknek. Örültek. Elszámolnivalójuk van egymással. Tudja, a reváns. Az nagy mozgatóerő, ha kíváncsi a véleményemre. Ezek mind, khm, hibbantak.

R. Tudom. Felsőg, még van négy napunk. Ezalatt kellene győznie a bölcsességnek a sírvermes, elmehunyt önfelszámolás és a feketeszívűség és a haláltáncos vérkarnevál fölött.

Gy. Négy nap?

R. Körülbelül száz óra.

Gy. Kevés, nagyon kevés.

R. De száz óra is több, mint a fél óra vagy mint a semmi. Ha százmillió ember életét vesszük...

Gy. Ennyi katona fog elesni száz év alatt?

R. Nem, ez kerekített szám, amelybe beleszámítottam a háborús járványok, az ukrainai éhínség, a zsidóüldözés, a sztálini terror, az atomfegyver civil áldozatait és a kisebb háborúk veszteségeit is.

Gy. Értem. Három kérdésem volna.

R. Parancsoljon, Felsőg.

Gy. Ha jól számolom, száz év alatt százmillió halott, az évente egymillió, az nem is olyan borzasztó szám, de ezt hagyjuk... viszont nézzük csak. Ha nem tör ki most ez a világháború, meg a folytatása, akkor ez a százmillió ember életben marad?

R. Ezt hogyan kell értenem, Felsőg?

Gy. Ha nem is a háborúban, de valamikor és valamiképpen akkor is meghaltak volna, nem?

R. De nem erőszakos halállal. És ha összeadjuk, hogy ennyi ember még mennyi évig élhetett volna... ha mindenki csak még egyetlenegy, az is százmillió év...

Gy. A második kérdésem. Hány ember fog élni a Földön száz év múlva?

R. Úgy emlékszem, olyan hét milliárd körül.

Gy. Értem. Szóval nem fenyegeti majd az emberiséget a kihálás veszedelme.

R. Hát az éppen nem.

Gy. Végül pedig: ha most nem kezdődik el ez a háború, honnan tudjuk, hogy fél év múlva nem tör ki egy másik? Honnan tudhatjuk, hány egyéb háború fenyeget, hány áldozattal?

R. Erre most nem tudok válaszolni.

Gy. (feláll) Hogy is hívják azt a szimpatikus fiatal herceget, rokona a cári családnak... Félix?

R. Juszupov herceget?

Gy. Igen. Ismeri?

R. Gyakran találkozunk. Cigány románcokat ad elő és balalajkán kíséri magát. Derék fiú. Miért kérdi Felséged?

Kuvikhang.

Gy. Üdvözlöm. Most sajnos mennem kell, meditálni.

R. De mért kérdezte Juszupov herceget?

Gy. Csak eszembe jutott. De hadd legyek kíváncsi: érdekli-e a labdarúgás, Mr. Rasztyupin?

R. Valamelyest igen. Ez a huszadik század vezető sportága lesz egyébként.

Gy. Azt meg tudná-e mondani, száz év múlva ki nyeri az angol bajnokságot? Meg a kupát?

R. Lehetséges. Talán valamelyik manchesteri csapat? nem igazán figyeltem erre. De így rémlik.

Gy. Halljunk oda... a manchesteriek...

R. Más kérdése nincs Felségednek?

Gy. Nos, így momentán...

R. Akkorhát...

Gy. Akkorhát, a viszontlátásra, Mr. Raszpberri, örültem. Köszönöm, hogy meglátogattott. És kuzinomat, Nikyt őszinte, mély szeretettel üdvözlöm.

R. Dehát, a háború...

Gy. Meglátom, mit tehetek. Számíthat rám. Meg fogok tenni mindent, hogy elkerüljük. De azért, ha tud, beszéljen Lord Kitchenerrel.

R. (távozóban, mintegy magának) Na, itt is voltam...

Gy. elgondolkodva néz utána, s félhangosan a Boney M slágerét, a Raszputyint dúdolja, talán még egy-két táncmozdulatot is tesz, mintha csak egy diszkóban volna.

VI.

Raszputyin Párizsban.

Raszputyin Clemenceau házának kapujában, majd egy kávézóban

Inas: Nagyon sajnálom, Clemenceau úr ma nem tudja fogadni önt.

R. És holnap?

I. Holnap sem. És holnapután sem.

R. Tessék?

I. Azonkívül meg azt üzeni, hogy ő majd meg fogja tudni Őfelsége a cár személyes véleményét az egyes problémákkal kapcsolatban, úgyhogy fölösleges errefele fáradoznia ilyesmikkel. Meg hogy hiába is próbálkozik, itt Párizsban teljesen esélytelen kalandorkodnia, senki nem fog vele szóba állni, menjen szépen haza. Ja igen, és hogy Joffre tábornok úr parancsot adott az öröknek, hogyha felbukkanna a közelben, vagy az elnöki palota környékén, akkor azonnal lőjék le.

R. Úgy. Mást nem üzent?

I. Nem. Csak ezt, s hogy igazán elnézést, hogy most nem tudja fogadni, de lelkemre kötötte, hogy adjam át Önnek, hogy biztosítja Raszputyin urat, hogy azért nem szűnik meg folyamatosan a legnagyobb szimpátiával gondolni Önre. Vizontlátásra, Raszputyin úr.

R. Rendben. Azt azért megmondhatod a gazdának, hogy csak amiatt kerestem volna, mert a fia nemsokára öngyilkos lesz... gondoltam, szólok, mikor lenne érdemes különösen odafigyelnie rá... már persze, ha kedves neki ez a fiú, csakis akkor... Ha ragaszkodik hozzá...

I. (Heberegve) Ho-hogy... mit-mit...

R. (Váratlanul megragadva, akár még a levegőbe is fölemelve az inast, gallériját megtépve, szorongatva, fojtogatva, falhoz préselve): S még azt is üzenem neki, meg a többi politikai mesterjankónak, hogy addig csúszkál a számár a jégen, míg lába törik... értetted?

I. (Hebeg)

R. (Az inast rázva, fojtogatva) Akkor ismételjed: Addig...

I. (Rémülten) Addig...

R. Csúszkál a számár...

I. Csúszkál a számár...

R. A jégen...

I. A jégen...

R. (Üvöltve) MÍG...

I. Míg... míg...

R. Lába törik.

I. Lába törik.

R. Még visszajövök, hogy betanítsam neked Tatjana levelét is Anyeginhez. Já kvám pisu...

Raszputyin belöki az inast a kapun, rágyújt, majd átsétál a közeli kávéházhoz és leül a teraszára.

R. (Motyog, magában beszél, talán az arkangyallal viaskodik) De mi értelme volt... Hogy éppen engem... Ha én ezt, jaj ha én ezt... Ezt a... a kis cárevicset... a Szentséges Istenanya kegyelme legyen rajta... de miért engem... miért tőlem... miért nekem jutott ez a keserű pohár, miért?miért?miért...? Nem élet ez, jajjaj... élet ez így? Szédülök, szívdobogásom van, s ez a görcs a gyomromban... a fenébe, jaj a gyomrom... Miért nekem kell kiinnom ezt a nagy keserű poharat...

P. Egy nagy pohár gyomorkeserű rendel.

Marcel Proust érkezik, a pincér nagy revelációval köszönti.

P. Örömmünkre szolgál, hogy láthatjuk, Proust úr.

Proust (leül, kéziratot vesz elő, írni vagy olvasni kezd)

(Nemsokára megjelenik Loulou.)

L. Már ilyen hamar végeztél? Akkor még jó, hogy korábban érkeztem.

R. Ül le.

L. MÉR vagy ilyen morcos, mér mogorvázol velem?

R. Az jár az eszemben, kisasszony, hogy hányféle belső erő alakítja az emberiség sorsát...

L. Az egyik a...! kitaláltam?

R. Ösztönök, érzelmek, ilyenek... igazad van.

L. Szerelem, éhség, gyász, bosszú, féltékenység, harag...?!

R. Meg az értékek, úgy általában. Ezek lehetnek tárgyak...

L. Persze!

R. ...vagy lehetnek meg nem fogható értékek...

L. Te olyan okos vagy...

R. ...vagyis sokminden, köztük a ... (súg valamit Loulou fülébe, aki ettől viháncolni kezd).

R. Egy másik erő, amely mozgat bennünket, azok az érdekek.

L. Az mit jelent?

R. Hogy valamiből valamilyen hasznot tudsz húzni, ha megtörténik vagy ha nem történik meg. Vagyis hogy mit áll érdekedben tenni, hinni, mondani.

L. (Odahajol R. füléhez és bizalmasan kérdez tőle valamit.)

R. Igen.

L. És mi a harmadik erő?

R. A harmadik gigászi erő, amely az emberiség sorsát irányítja, az a hülyeség. De ez a leghatalmasabb.

R. és L. távoznak. Az elsötétülő színen csak a közepén elválasztott hajú, bajuszos, dendi-sen elegáns Proust fejét világítja meg a fény, amint elgondolkodva belenéz a sötétbe.

VII.

Raszputyin és Loulou.

Hálószo

L. Nem mesélsz valamit magadról? ki vagy te, Grégoire? Meg hogy szóval... mikkor foglalkozol? Például volt egy disznókereskedő barátom. Így értem. Te nem disznókkal kereskedsz?

R. Látnok vagyok, úgy általában. Van, aki szerint fékezhetetlen kalandor. S hogy mostanában éppen mivel? főleg végzetelhárítással próbálkozom, ha már kérded.

L. Megváltoztatod a végzetet? Az lehetséges?

R. Meg nem történné tenni valamit, az egy dolog. Nem engedni megtörténni, az egy másik. Én ezt az utóbbit szeretném.

L. Megelőzni valamiket? Vagy visszacsinálni?

R. Nagypám mondogatta mindig, hogy a nyílvevő sem repül visszafelé... Nem akárki volt az öreg. Ha megjelent a tajgában, a vadak sírvafakadtak, mert tudták, semmi esélyük, hogy megmeneküljenek.

L. Juj! Mesélsz még róla?

R. Cobolyprémekkel kereskedett.

L. Szóval visszacsinálni valamiket?

R. Hol is születél, drágaságom?

L. Velencében, Grisa bácsi.

R. Az szép hely, úgy hallottam. (Iszik) Ne bácsizz. Szólíts Grigorijnak. Vagy Griskának. Láttál már cobolyt? Az olaszok pedig... Na mindegy, ne törődj. Igyál. Még három nap... Ennyi. Hetvenkét óra. Három nap, vagy annyi se.

L. Most be fogsz rúgni? Nincs jobb ötleted?? Semmi egyéb nem jut eszedbe, ahogy itt ülsz mellettem, mint berúgni mint az állat? De mért kellettem neked ehhez én? Mért dobtad ki azt a sok pénzt miattam? Mi bajod van, Grégoire, mit szeretnél? Grégoire! Hallasz? Miféle macska van a melleden? Grisa!!

R. Hát Loulou, hogy mit szeretnék... azt, amire vágyom, én azt... egyszerű dolog pedig... azt én kimondani is resteltem, meglett férfi létemre...

L. Na elő vele gyorsan, ne legyél szégyellős, Grégoire, nem olyan fiú vagy te. Tudod-e, miket hallott már az életben az én fülem...?

R. Ez a kicsi aranyos? Ez? Vagy ez a másik?

L. Nekem elmondhatod minden kívánságod, azt is, amit magadnak sincs merszed bevalani.

R. De amit én szeretnék, bimbócskám, kicsi virágszálam, az nem ilyesmi, és abban te nem tudsz segíteni nekem, ma piccola bella bimba...

L. Miért, mit szeretnél?

R. Egyszerűbb a válasz, Loulou, mint gondolnád. El szeretnék tünni magam elől. Mint coboly a tajgában. El akarom tolni magamtól a szerepet. Hogy ne legyek jelen. Nem a helyzetben, hanem magamban. Felejteni szeretnék. S ha megoldható volna, akkor most azonnal. S amit csak lehetséges, mindent elfeledni. Most. Rögtön. Mindent.

L. Most, azonnal? Dehiszen lekötöm én a figyelmedet, Grégoire, egyet se búsulj... Mért nem szóltál? látod, mekkora nagy bamba vagy... Úgy lebilincsellek, hogy semmi egyéb se fog eszedbe jutni... szerencséd, ha nem vakulsz bele abba, amit én mutatok neked...

Meglátod. Efelől megnyugtatlak.

R. Azt mondd?

L. Mondom, jó ha nem fogsz megvakulni tőle.

R. (Kéjesen, gurgulázva nevet) Hehehe... Mesélj nekem a gondolákról.

L. Nem tudom, mi nyomaszt téged, de el fogsz feledkezni róla. Meglátod. Mindjárt meglátod.

R. Jujuj, bár igazad volna, dulcissima kicsi bella, bárcsak igazad volna. Tudod, folyton kuvikhangot hallok. Egyfolytában.

L. Mi fekszik a lelkedben?

R. A világ sorsa, ma bella.

L. Hagyd el, jól van az, ahogy van.

- R. Biztos vagy benne?
 L. Hogyne lennék. Azt hittem, valami súlyosabb dolog.
 R. Azér' az elég súlyos.
 L. A disznókereskedés, az se semmi.
 R. Most te is mondj valamit magadról. Szeretnél egy cobolyprém bundát?
 L. (Incselkedve) Lelkem spanyol királylány ruhája.
 R. Mondd csak még egyszer...?
 L. Mon ame, la robe d'une infante... A múlt héten hallottam ezt egy vendégemtől. Albertnek hívták.
 R. Albertnek?
 L. Igen. Ismered?
 R. Nem, nem hiszem.
 L. Tetszel nekem, Grisa. Milyen szép neved van.
 R. Tudod, Loulou, mit nem tudok?
 L. Mondjad, bátyuska, mit nem tudsz?
 R. (félíg komolyan, már-már zokogva, félíg röhögve saját otromba viccén, elkezdí énekelni harsányan): Nem tudom a homokórát megállítani...
 L. Mész a francba a szibériai népdalaiddal...
 R. Na akkor gyere bimbócskám, lássuk, mit mutatsz nekem.

VIII.

Raszputyin és Ferenc József.

Schönbrunn. Végig hangos kúvikolás.

- F. J. Igen, az a veszprémi nevelőpap, aki a kisded Habsburgokkal foglalkozik, már fel-lármázta az udvart, hogy véres álmot látott. Egy álom persze tényleg jelenthet rosszat is...
 R. Ezúttal rosszat jelent.
 F. J. De az osztrák korona...
 R. Nem lesz osztrák korona. Egy csenevész, tüdőbeteg osztrák köztársaság lesz, amelyet húsz éven belül le fog nyelni a német birodalom...
 F. J. Micsoda? mi? A Hohenzollernek?
 R. Nem. Őrájuk trónfosztás vár...
 F. J. Érdekes dolgokat mondasz, Raszputyin. Ám hogyan kell akkor ezt értenem? Hohenzollerek nélkül, de Németország azért császárság marad? Vagy mi lesz belőle? Miféle birodalom?
 R. Arra nincs szó, hogy mi lesz Németországból.
 F. J. Térjünk vissza Ausztriához. Veszíteni fog a területéből?
 R. Nem sokat, csak Dél-Tirolt. Viszont megkapja Magyarország nyugati vármegyéit, hogy Bécs már mégse legyen határváros.
 F. J. És Magyarország...
 R. Magyarország veszíti a legtöbbet ebben a háborúban. És a következőben is. Meg két súlyos okkupáció is vár rájuk, amiről még gőzük sincs.

F. J. Pedig nem rossz katonák amúgy... Csak mindig hóbörögnek, ez a baj velük, tudtad?
R. Nem.

F. J. Mmmondom, egyébként vitéz, bátor katonák... Azt mondtad, sokat fog veszíteni Magyarország?

R. Rengeteget. De nem a harctereken.

F. J. Hanem hol?

R. A béketárgyalásokon, Trianonban. Sok lesz ott a kurtizán, és nem a magyaroknak fognak dolgozni.

F. J. Vagyis ez az izgága náció úgy általában győzni fog, ha csatákról van szó, de a háborút elveszíti az ágyakban.

R. Leegyszerűsítő így fogalmazunk, de nem áll távol a valóságtól.

F. J. Úgy kell nekik, a rebellis fajzatuknak.

R. Hát most megszívják.

F. J. Mit csinálnak?

R. Most aztán megnézhetik magukat.

(Csend)

R. Felség, monarchiája saját halálugrására készül.

F. J. (Vigyorog, mint aki nincs magánál)

R. Felség!

F. J. Nem lehet büntetlenül ujjat húzni a Mindenhatóval.

R. Hát nem. Mi ez az örült kuvikolás?

F. J. Ezek az én kis madaraim, itt tartom őket a hálószebambán... Meg a dolgozóban is. Meg a nappal is tele vannak ezekkel a kedves kuvikokkal. Nagyon jópofa madarak. A tenyeremből etetem őket. Kipróbálad?

R. Momentán, köszönöm nem.

Csend.

F. J. Te, ez biztos, amiket itt mondtál?

R. Teljesen biztos.

F. J. (Felriad) Mit mondtál? Hogy még soha nem nyertem háborút? Csak egyet, s azért is az oroszoknak tartozom hálával? Ezt mondtad?

R. Felség, nem mondtam ilyesmit, engedelmével.

F. J. És nem is gondoltad ezt?

Csend.

R. Akkor javaslom, hogy fókuszáljunk magára a problémára...

F. J. Ja. Mit csináljunk?

R. Fókuszáljunk.

F. J. Aha.

Csend.

F. J. Akkorhát lássuk magát a problémát... Miről is beszéltünk?

R. Mikor?

F. J. Mire gondoltál, amikor a problémát említetted?

R. A háborúra gondoltam konkrétan.

F. J. Ja persze.

Csend.

R. Akkorhát hogyan dönt Felséged?

F. J. Mivel kapcsolatban?

R. A háborúval kapcsolatban.

F. J. Te mit tanácsolsz?

R. Ezt a háborút nem szabad elkezdni, mert borzalmas dolgok fognak következni.

F. J. (Pestiesen) Ne idegesíts.

R. (Hallgat)

F. J. Azt mondd?

R. Azt.

F. J. Hát akkor... Akkor hát ne legyen háború.

R. (Felpattan) Felség, Ön nagy ember! Egy óriás! Önnek köszönhetően megmenekül százmillió ember és megmenekül Európa! Köszönöm! Köszönöm! Ön maga a Messiás! Neve örökre fennmarad! Győzelem! Az angyalok az égben trombitáikat fényesítik!

F. J. (Szerényen mosolyog, majd lassan elborul) Tudja, nekem néhány éve meggyilkolták a feleségemet. Svájcban történt.

R. Mélységes részvétem. Ő biztosan nagyon ellenezte volna ezt a háborút.

F. J. A veszedelem Svájc felől fenyeget.

R. Ez tény és való.

F. J. Hogyan?

R. Onnan indul el egy zárt vonatszerelvény vagonjában nemsokára. Mármost a veszedelem. Ha meg nem előzzük a háborút.

F. J. A feleségem, a császárné...

R. Igen, ő nagyon ellenezte volna ezt a háborút. Ő biztosan nem engedte volna megtörténni. Az sicher.

F. J. A helyzet az, hogy ami ugyanis engem illet, én ugyanis mindent jól meggondoltam és megfontoltam...

R. És?

F. J. És térdre kényszerítjük Szerbiát, ugyanis egy kicsit móresre tanítjuk, ismeri maga ezt a diákot, erre a Gavrilóra gondolok, találkozott már vele? miféle alak? Egyáltalán, úriember ez? Legalább megmosta azt a mocskos kezét, mielőtt pisztolyt rántott családunk egy tagjára?

R. Szerintem nem egy született úriember.

F. J. ...Egy kicsit legyőzzük őket, aztán nem nagyon folytatjuk a háborút tovább, nem nagyon akarom fölöslegesen elhúzni nagyon. Úgyhogy, mire a falevelek nagyon lehullnak, ha élhetek ezzel a mostanában felkapott szóképpel, katonáink már nagyon hazatérnek... (Elréved, majd felriad) Miről is beszéltünk?

R. Arról, hogy Felséged mindent jól meggondolt és megfontolt...

F. J. Ja igen, igen. Az úgy van.

R. De éppenséggel MINDENT, azt nem lehetséges megfontolni, arra csak az Úristen képes...

F. J. Jut eszembe, nem látta valamerre a fiamat? Rudolf trónörökös. Már egy ideje nemigen mutatja magát, valahol dorbézolhat, vagy szoknyákra vadászik, milyenek a fiatalok. Ő is folyton a csajokat hajkurássza... Egyszer szinte el kellett tennünk láb alól, a

németek javaslatára... Mayerlingben történt... mert az ellenségeinkkel szövetezett, hallott mégilyent? A tulajdon fiam... trónörökös létre... persze már ő is kezdett türelmetlen lenni, úgy nevezte magát, hogy hát ő az örökös trónörökös... (Nevet) Beszéljen vele is. Meg a császárnéval. (Elréved, majd felzokog) Nem, őt megölték. Az a magyar szabóinas szúrta le, az a Kossuth Lajos...

R. Részvétem, Felség.

F. J. Vagy a Petőfi Lajos... A falevelek...

R. Értem.

F. J. Setéten bólingat az eperfa lombja... (Vigyorog)

R. (Pestiesen) Ezt nem hiszem el. (Torkát köszörüli, feszeng) Hát akkor...

F. J. Hát akkor mi?

R. Még van egy teljes nap, lehet, hogy kettő. Még nem késő. Még megmenthető százmillió ember. Csak bölcseségre van szükség. Még harminchat óra, ennyi maradt.

F. J. Úgy van! Leszámolunk velük! Kérem a trónörököst. (Felpattan) Hadat üzenünk! (Toborzó táncba kezd) Leszámolunk, mind a tizenhárom tábornokkal, minden gazemberrel, minden áruló magyar miniszterelnökkel! (Bokázva, pattogtatva) Kérem Miksa öcsémét! Le a gyilkosokkal! Ezt elmondhatja otthon! Jó utat! És vigyázzanak a svájciakkal!

IX.

Raszputyin az arkangyallal, majd Loulouval.

Szállodaszoba

R. ...És most már elkezdenek dőlni a dominók, a pusztulás sötét és véres dinamói... dominói... Jaj, szegény cárevecs, jaj szegény kisasszonykák ... Te meg tudtad... Ti meg tudtátok volna akadályozni... Csak egy pisztolynak kellett volna csütörtököt mondanía és minden másként lenne. Mennyivel egyszerűbb lett volna, mint vesződni ezzel a sok reménytelen hülyével. Miféle őrangyalok örködnek rajtunk ott felétek? hol az a híres providencia? Mindig hittem a gondviselésben. Most mit higgyek?

Nem válaszolsz.

És most itt vagyok ebben a kurva nagy helyzetben. Magamra hagyva.

Véget Nem Éró Atyánk, ő tudja-e, hogy mi következik ezután, Legeslegfőbb és Vége-Nincs Atyácskánk, akinek beleegyezése nélkül egy potyka sem fogható ki a patakából?

És legfőképp: mire kellettem neked éppen én, miféle játék volt ez tőled?

Hogy? Na ne. Már engedelmet. Hiszen te átlátsz a végzet labirintusain, te pontosan tudtad, hogy mire sem jutok ezzel a... ezzel a teljességgel reménytelen, háh, kísérlettel... amelyben pusztá játékszer voltam, hiszen tudtad, hogy ez lesz a vége... Mire volt jó ez, kinek? Miért?

L. (Belép) Mit miért?

R. Nem mindegy? Loulou, beszélünk kell.

L. Miről?

R. El kell válnunk.

L. Megbolondultál?

- R. Te ezt nem érted. Kezdődik a világvége. Érzem, hogy nekem sincs sok hátra.
L. Akkor azt a kevés időt még veled töltöm.
R. Visszautazom Oroszországba.
L. Veled jövök. (megyek)
R. Nem jöhetsz.
L. Dehiszen megvettél. A tied vagyok. Az azt jelenti, hogy veled kell mennem.
R. Visszaviszlek a Madámhoz.
L. Raszputyin, te vaddisznó, attól tartok, tényleg kevéske idő lehet hátra az életedből.
R. Ezt honnan veszed?
L. Onnan, hogy én foglak megölni, ha ilyeneket mondasz.
R. Hagyok Önnek sok-sok pénzt, Mademoiselle Loulou. Sok aranyat. Sőt még egy cobolyprém bundát is kap tőlem rövidesen. Ön ettől kezdve szabad. Egy szabad úrinő. Azt tehet, amit akar, oda mehet, ahova akar.
L. Veled megyek.
R. Majd eljövök magáért. Nemsokára.
L. Tudom, hogy nem.
R. Ne sírjon. Mennem kell. (Kilép az előszobába)
L. Grisa! Maradj még egy órát velem. Szeretném még egyszer utoljára. Búcsúzóul.
R. (Az előszobából) Azt én sem bánám.
L. Akkor gyere vissza.
R. Tudja... Kezdje el nélkülem, Loulou. Aztán mindjárt jövök (megyek) én is.
L. Mit volt pofád mondani? Kezdem el nélküled? Hogy lehetsz ilyen aljas, Grégoire? (Közben örömeiben felsikolt, mert R. visszalép a szobába, de hamar kiderül, hogy csak a kabátjáért.)
L. Te gyalázatos, teszed le azt a kabátot?
R. Isten veled, rózsabimbó.
L. Ne hagyj el! Raszputyin! Ne! Megver az Isten!
R. (Az ajtóból) Már megvert.

X.

Raszputyin és Gavriło Princip.

A szarajevói Phillipovitch laktanya fogdájában. Princip a vaságyon fekszik, a néz nek nem is kell föltétlenül látnia a diákot.

- R. Nézze, Gavriło, ezt nagyon eltolta. Nagyon-nagyon elbaltázta, barátom.
G. (Hallgat)
R. Tudom, hogy Szerbiáért, a szerb nemzet jövőjéért rántotta elő azt a kurva revolvért és azt sem tagadom, hogy a maga szempontjából akár hősiességnek is mondható, amit tett, hiszen pontosan tudta, hogy ezt nem úszhatja meg... Börtönben fog elsorvadni, ez tiszta sor. Mi sem áll távolabb tőlem, mint foglalkozni a privát szférájával, de a tudóvész már ott dolgozik magában, fiatalember.
G. (Hallgat)

R. Ott dolgozik a szervezetében, a bizonyára rendkívül undorító tüdejében, mint valami Fekete Kéz, ha megengedi, Gavriló. Aprópó kéz, 3 éven belül amputálni fogják az egyik karját, sajnos nem a végzetes jobbkarját, bárcsak száradt volna le négyéves korában... amikor négy éves volt, Gavriló... Úgyhogy ne örüljön, hiába ússza meg a halálbüntetést, mellesleg legalább sokszoros karóba húzást érdemelt volna... aprópó, mit szól ahhoz, hogy sokat ócsárolt monarchiájukban kiskorúakat nem végeznek ki, még akkor sem, ha egy hónap múlva már nagykorú lesz... és még ekkora disznóságokért sem, mint ami a maga lelkét nyomja – ez azért jogállam, nem? Mit kapott volna ugyanezért Szerbiában? G. (Hallgat)

R. Rádadásul minden – hm – hősiessége teljesen értelmetlennek és céltalannak fog bizonyulni, mármint a maguk nagyszerb fantáziái szempontjából. Sehogy nem fog működni ez a nagyszerb dolog, mindenki otthagya magukat faképnél s a végén még Koszovót is elveszítik. Ennél azért már e pillanatban is jobban állnak, mármint a szerb nemzet, nem igaz? Főlöszleges volt ezt a szart a nyakunkba zúdítania.

Hát ennyit a politikai önmegvalósításáról, Gavriló.

Úgyhogy teljesen megértem, hogy hallgat, mert érzi, hogy egy-két lövéssel tíz meg tízmillió szerencsétlent küldött teljesen hiába a poklokra, rászabadítva az emberiségre a legrettentőbb szenvedések évszázadát...

G. (Hallgat)

R. De persze fogalma nincs, hogy a nyomorúságos átkozott kis pisztolyával mibe talált bele... Fogadjunk, még a sorozatszámát sem tudja... Hát megmondom én, mert ez a leggyilkosabb fegyver az egész történelemben, ez a 17 milliméteres FN M-1910-es típusú Browning. Ilyen kis fegyverrel sem lőttek még ekkorát... Azt gondolná az ember, a sorozatszámja nem is lehet más, mint a sátáni 666, de érdekes módon mégsem ez, hanem 19074. Ha éppen kíváncsi volna rá.

G. (Hallgat)

R. Hogy annak a Browningnak is száradt volna le a keze.

G. (Hallgat)

R. Mellesleg, ha csak pár milliméterrel arrébb éri a golyója a trónörökösöt, nem pont az ütőerén, megúszhattuk volna ezt az egészet. Vagy ha a sofőr a másik utcára fordul be, követvén a főhercegi konvojt vezető kocsit...

G. (Hallgat)

R. Egyet tehet, Gavriló, ha nem akarja, hogy örökre megátkozzák, mint a romlás alvilági démonját, mint olyan istencsapását, amilyenhez fogható még nem sújtott bennünket...

Jut eszembe, ki volt az anyja, Gavriló, ki szülte erre a földre? Hallgat? és vajon mi van abban az alvilági horoszkópjában, bele mert nézni abba valaki? Szent ég, mi lesz velünk, mi lesz a cár atyuskával s a cáreviccsel s a százmillió szerencsétlennel, maga miatt, hallja? akiknek mostantól kámpec, maga miatt!! Ááá, az Isten verje meg, fuck, fuck, fuck...

G. (Hallgat)

R. ...mondom, egyet tehet. Tegye valahogy meg nem történtté ezt az egészet, azt csak maga tudja, hogyan, de meg kell tennie, ha egyéb nem, a szerbekért... Hallja? Valahogy vonja vissza azokat a golyókat, szippantsa őket vissza a kibaszott revolverébe, oldja

meg valahogy, de nincs sok időnk, Gavriilo, ezt most azonnal találja ki, hogy milyen módon tudja visszacsinálni, amit ennyire elgörbített, hogyan tudja kiegyenesíteni...

G. (Hallgat)

R. Retek egy alak maga, Gavriilo.

G. (Hallgat)

Kuvikhang.

R. Én szóltam, Gavriilo, én szóltam, s ha nem akarja, hogy fekete lelke örökre elkárhozzon a legtüzesebb máglyán, találjon ki valamit, de most rögtön, most azonnal, hallja, különben vége, vége, hallja? Csináljon valamit, maga rontott el mindent, maga tegye jóvá... Még van rá egy teljes perce... van még egy percünk az apokalipszisig... Hallja-e, maga koravén Antikrisztus, maga szerencsétlen gyilkos, maga mocskos, sötét sárkányfogvetemény... MOST! Rajta! Hallja?!

G. (Hallgat)

VÉGE.

JEGYZETEK

A dráma elképzelhet tabló-szer , széles merítés koncepcióban, de karcsúbb, kamaraváltozathoz közelebb felfogásban is.

*A kuvik szövegmotívuma voltaképp csak a szerz. egyféle rendez i ötlete, elhagyható vagy meg-
rizhet . Utóbbi esetben kerülend az olcsó hatásvadászat, inkább úgy ajánlatos, mint szemérmes
vagy szándékosan harsány, ironikus-önironikus idézet a romantika effektus-készletéb l.*

*Ide tartozik a szerz nek az a vallomása is, hogy büszke volna, ha képes lenne olyan szürrealisztikus
motívumok kieszelésére, mint hogy II. Vilmos császár zenét komponál. Ez azonban nem írói
lelemény, hanem valóságos tény: a császár valóban szerzett zenét is, els sorban a katonai indulók
m fájában.*

*Ami pedig a cárné misztikus vonzódását illeti a horogkereszt ábrája iránt, álljon itt egy részlet a
lentebb említett P. Gilliard feljegyzéseib l. Gilliard nem sokkal a cári család kivégzése után jutott
el a jekatyerinburgi Ipatyev házba, ahol a mérsárlás történt. A tanár ezt írja: a ház els emelete
szolgált a cári család börtöneként. Ő Leírhatatlan felfordulás fogadott. Látszott, hogy minden nyo-
mot, ami a ház lakóival kapcsolatos, igyekeztek eltüntetni. A kályhából kiszórt hamu tele volt félig
elszenesedett tárgyakkal: fogkefék, hajt k, gombok, miégéb, melyek közt felfedeztem egy elefánt-
csont hajcsatot a cárné monogramjával. (í) A falon, felségeik szobájának ablakmélyedésében
felfedeztem a szvasztikát, a cárné kedvenc kabalajelét, melyet mindenhová odarajzolt. Ceruzával
készült, és alatta a dátum, a házba történt bebörtönzésük ideje. Ugyanez a jel megjelent az ágy
fejénél, melyben a cárné vagy Alexej Nyikolajevics feküdt.*

*Az emeletr l az alagsorba vezetett utam. A látvány a szó szoros értelmében gyászosan hatott. Fény
csak egy rácsos ablakon sz r dött be, egy embermagasságú falra. A falon és a padlón számos
golyó és bajonetszúrás nyoma. Els pillanatra látszott, hogy valami förtelmes b ntényt követtek
itt el, és többen lelték itt halálukat.ö*

RASZPUTYIN, Grigorij Jefimovics 1870-ben, más források szerint 1872-ben született a szibériai Pokrovszkoje faluban az akkori Tobolszk kormányzóságban (ma: Tyumeny). Szerzetes, görögországi és szentföldi zarándoklata során gyógyító és jövő belátó hírnévre tett szert. A cárné meggyezésére szerint neki köszönhetően maradt életben a vérékenységekben szenvedő trónörökös, Alekszej cárevis. Befolyása egyre nagyobb lett a cári udvarban, de a kitörni készülő háborút nem tudta megakadályozni, holott megígérte, hogy ez végzetes hatással lesz a Romanov dinasztiára és Oroszország sorsára. 1914 júliusában egy Szibírszki kormányzóságbeli írástudatlan paraszttársaság, Hjonijja Kuzminyicsna Guszeva merényletet követett el ellene, amelynek során súlyosan megsebesült. Élet-halál közötti állapotában nem volt lehetséges megakadályoznia a világháborút, vagyis lebeszélnie a cárt a hadba lépésről.

Máig tisztázatlan körülmények között a „fekete százak” elnevezésű összeesküvő csoport 1916 decemberének legvégén Juszupov herceg lakásán meggyilkolta, majd holttestét a jeges Névába dobta. A fő tettes valószínűleg maga Felix Juszupov volt.

(Pierre Gilliard, a cárevis francia nevelője, svájci tanár, a cári család életének egyik legközelebbi ismerője tudósít arról, hogy a háború kezdetén Raszputyin háttérbe szorult, mígnem szeptember végén vissza nem tért Szibériából, „teljesen felépülve rettenetes sebesüléséből, amely miatt sokáig válságos állapotban volt...” Gilliard arról tudósít, hogy Raszputyin „hatalma megmaradt; tapasztalhattam a szörnyű vonatszerencsétlenség alkalmával, amely majdnem Wyrubova asszony halálát okozta. A vagon roncsai közül szinte élettelenül kihúzott testét Carszkoje Szelóba szállították. Állapota reménytelennek tűnt. A cárnő, megdöbbenve, azonnal egyetlen barátnője betegágyához sietett. Raszputyin, akit sietve hívtak, szintén ott volt. A cárné a végzet újabb jelét látta ebben a próbatételben, mely azt a személyt sújtja, akit annyira szeretett. És midőn aggodalmában Raszputyint kérdezte Wyrubova sorsa felől, ezt a választ kapta: Ha számodra és az országnak fontos, úgy Isten életben tartja.”

És életben tartotta.

Gilliard úgy látja, Raszputyin rossz útra tért misztikus volt, aki „felváltva adózott a testi gyönyöröknek és a misztikus törekvéseknek, aki éjszakai orgiákat követően heteket tudott vallási ekstázisban tölteni...” Raszputyin rendkívüli befolyásáról nemcsak az oroszok tudtak, írja a svájci nevelő, de a pétervári nagykövetségek is. Gilliard feljegyzéseit Karner András fordította.)

Az első világháború kitörését három merénylet tette lehetővé, amelyeket egy hónap alatt követtek el. Az elsőt Gavriilo Princip Ferenc Ferdinánd ellen, a másodikat Guszeva Raszputyin ellen (akit így kiiktatott a háború ellen hatni képes szereplők sorából). A harmadikat Raoul Villain francia diák merénylete volt, amelyet egy montmartrei kávéházban követett el 1914. július 31-én este, meggyilkolva Jean Jaures békepárti politikust, a háború legnagyobb ellenfelét. Feltevések szerint Jaures meggyilkolása kapcsolatba hozható Alexander Izvolszkij személyével, aki Oroszország párizsi nagykövete volt ekkor. Bárhogya is, az orosz titkosszolgálat szerepe a három merénylet egyikének esetében sem zárható ki.

De lehet, hogy csak a sors különös játékával van dolgunk.

Villaint (neve angolul gonosztevőt, gazfickót jelent) a győzelmi mámor hangulatában öt évvel később felmentette a bíróság, amit Anatole France monstroszus ítéletnek nevezett. Villain Ibiza szigetére költözött és békésen éledgett a napsütötte szigeten, mígnem ki nem tört a spanyol polgárháború. Ennek zűrzavarában egy anarchista csoport 1936 szeptemberében kivégezte Villaint, anélkül, hogy tudták volna, kivel van dolguk.

II. MIKLÓS, Nyikolaj Alekszandrovics, az utolsó Romanov cár, 1868. május 18-án született Carszkoje Szelóban. 1894-ben lépett trónra. Birodalmát először a japán háború, majd az 1905-ös forradalom rázta meg. 1914-ben egyedül, saját maga döntött a világháborúba való belépés mellett. Egy évvel később átvette a hadsereg főparancsnokságát, de ez sem javított a helyzeten. Tíz héttel Raszputyin meggyilkolása után, 1917 márciusában lemond, házi fogságba kerül, majd 1918 július 16/17-én éjszaka Jekatyerinburgban az Ipatjev házban feleségével és öt gyerekével együtt, köztük a trónörökösrel, kivégzik.

(Pierre Gilliard a cárról: „Az a benyomást keltette, hogy testben és lélekben annak az óriási feladatnak szentelte magát, hogy Oroszországot győzelemre vezesse. Érezni lehetett rajta ennek a belső erőnek a kisugárzását, a győzni akarást (...)” A cárra egyébként – jegyzi fel Gilliard – a határozottság nem volt jellemző. „Önmagában is kételkedett, és meggyőződése volt, hogy nem kíséri a szerencse. Az élet – sajnos – igazolta, hogy nem sokat tévedett.”)

II. VILMOS porosz király és német császár. 1859 január 27-én született Potsdamban. 1888-ban lépett trónra. Ő váltotta le Bismarck kancellárt. 1914 júliusában, anélkül, hogy egyeztetett volna hadserege vezetőivel, a háború megindítására ösztönözte az Osztrák-Magyar Monarchiát. 1918 novemberében a berlini forradalom hírére Hollandiába menekül és lemond a trónról. 1941 június 4-én ugyanitt, száműzetésben hal meg, bő két héttel azelőtt, hogy Németország 27 éven belül másodszer is megtámadta az orosz birodalmat, másodszer is belefutva a kétfrontos háborúba, amit saját első számú katonai doktrínájuk a legszigorúbban tiltott.

Gavrilo PRINCIP 1894 július 25-én született Gornji Oblajban, Boszniában. 1912-től Belgrádban diák, az Egyesülés vagy Halál, majd a Fekete Kéz nevű anarchista szervezetekhez csatlakozik. Ez utóbbi megbízásából 1914 június 28-án pisztolylövésekkel megöli Ferenc Ferdinánd osztrák-magyar trónörökösét és feleségét. Ez a merénylet vezetett az I. világháború kirobbanásához. Mivel még nem töltötte be 20. életévét – szűk négy héttel előtte követte el a merényletet – kiskorúként nem halálra, hanem 20 év szigorított fegyházra ítélték. A börtönben halt meg 1918 április 28-án.

V. GYÖRGY Nagy-Britannia és Írország Szász-Coburg-Gotha házból származó uralkodója. 1865 június 3-án született Londonban. 1910-ben lépett trónra, a világháború alatt németes hangzású családnevét az angolosabb Windsor-ra cserélte. 1936-ban hunyt el.

I. FERENC JÓZSEF 1830 augusztus 18-án született Bécsben. 1848-tól osztrák császár, 1867-től, a kiegyezés után, magyar király. Az 1848-49-es magyar szabadságmozgalom leverője, ami csak cári segítséggel sikerült neki. Libényi János szabósegéd merényletet kísérelt meg ellene, sikertelenül. Fia, Rudolf trónörökös öngyilkos lett, öccsét, Miksát Mexikóban végezték ki a forradalmárok, feleségét, Erzsébetet egy anarchista gyilkolta meg Genfben, unokaöccsével, Ferenc Ferdinánddal Gavrilo Princip revolvergolyói végezték Szarajevóban. Bár eleinte ódkodott a háború gondolatától, végül aláírta a Szerbiának címzett ultimátumot, majd a hadüzenetet.

*

A drámában említett egyéb személyiségekr I.

Georges Clemenceau 1841 szeptember 28-án született Franciaország Vendée tartományában. Rettegett politikus volt, több kormányt buktatott meg, ennek köszönhette „Tigris” gúnynevét is. A németekkel szembeni revans híveként akadályozta a francia-német közeledést. 1906-tól belügymi-

niszter, 1909-től e mellett miniszterelnök is, majd a szenátus külügyi és hadügyi bizottságának elnökeként az erőltetett fegyverkezés hajtómotorja. 1914 nyarán belügyminiszter, 1917-ben miniszterelnök és hadügyminiszter, később Trianon egyik kovácsa. 1920-ban köztársasági elnök szeretett volna lenni, de elbukta a választást, megsértődött, miniszterelnöki tisztségéről is lemondott és visszavonultan élt 1929-ben bekövetkezett haláláig. Fia magyar lányt vett feleségül, Michnay Idát, de a házasság nem sikerült. A fiú öngyilkos lett.

Herzl Tivadar író, újságíró, a cionizmus megalapítója és Izrael állam megalmodója 1860 május 2-án született Pesten. Fő művei: 1896-ban írt röpirata, A zsidó állam, valamint Ősi föld – új ország című utópisztikus regénye. Mindkettő halála után, a század tízes éveinek második felében jelent meg.

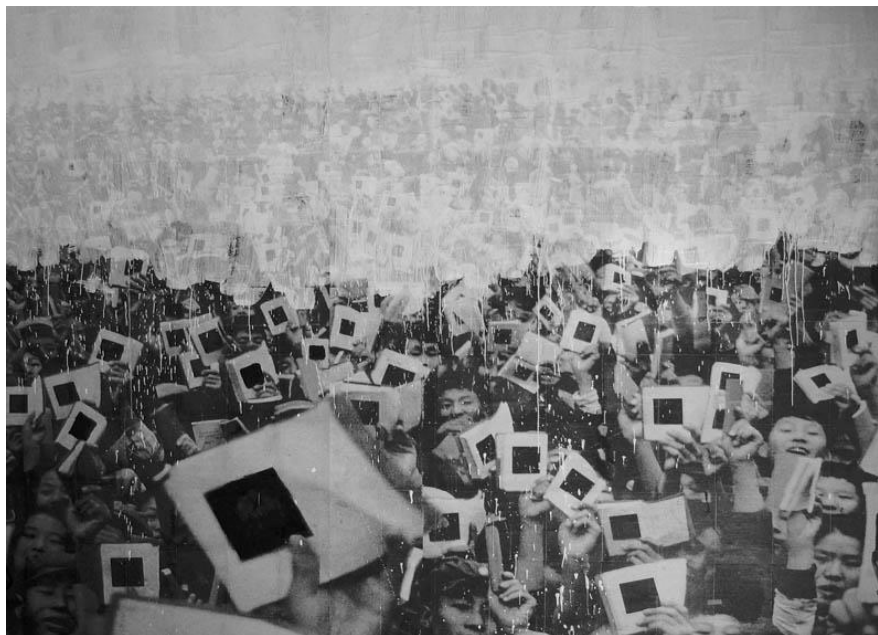
Herzl 44 évesen, 1904-ben halt meg, amivel e dráma Raszputyinja láthatóan nem volt tisztában, hiszen tíz évvel ezt követően úgy beszél róla, mint élő személyről.

Lord Kitchener, Herbert Horatio, angol tábornok és politikus 1850-ben született. A Mahdi-felkelés leverője Egyiptomban, Szudán meghódítója és főkormányzója. A második búr háború alatt a brit fegyveres erők vezérkari főnöke majd főparancsnoka Dél-Afrikában. Ezután az indiai brit haderő főparancsnoka, az I. világháború kitörésekor tábornagy, hadügyminiszter, a szárazföldi brit fegyveres erők megszervezője. A Hampshire cirkáló elsüllyedésekor veszteti életét 1916 június 5-én, az Orkney szigetek mellett.

Friedrich Nietzsche német filozófus, 1844-1900. A modernitás egyik főalakja, meghatározó jelentőségű gondolkodó.

Marcel Proust 1871 július 10-én született Párizsban, francia író. Főműve az 1909-1922 között írt regényfolyam, Az eltűnt idő nyomában, amelynek első kötetét saját költségén jelentette meg, miután a Gallimard kiadó André Gide javaslatára elutasította a kiadását. A regénysorozat központi kérdése az idő és annak megragadhatatlansága.

A sokat betegeskedő író 1922 november 18-án hunyt el Párizsban.

Vály Sándor The triumph of malevits